

نگاهی حقوقی به قراردادهای انتقال و واگذاری سهام

مؤلفین

دکتر منصور عطاشنه

استادیار دانشگاه شهید چمران

دکتر بهنام اسدی

مدرس دانشگاه

انتشارات قانون یار

۱۳۹۸

سرشناسه	اسدی، بهنام، ۱۳۶۵ -
عنوان قراردادی	ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	نگاهی حقوقی به قراردادهای انتقال و واگذاری سهام / مؤلفین بهنام اسدی، منصور عطاشنه
مشخصات نشر	تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۲۸۴ ص
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۰۷۲-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه
موضوع	انتقال سهام -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Stock transfer -- Law and legislation -- Iran
موضوع	انتقال سهام -- ایران
موضوع	Stock transfer -- Iran
موضوع	سهام -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Stocks -- Law and legislation -- Iran
موضوع	مالکیت سهام شرکتها -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	Stock ownership -- Law and legislation -- Iran
شماره افزوده	عاشنه، منصور، ۱۳۳۸ -
رده بندی کنگره	۱۰۳۳۲۹۹۱۱
رده بندی دیویی	۳ / ۵۵۰ - ۶
شماره کتابشناسی ملی	۵۲ ۹۸۶

انتشارات قانون یار

نگاهی حقوقی به قراردادهای انتقال و واگذاری سهام

تألیف: دکتر بهنام اسدی - دکتر منصور عطاشنه

ناشر: قانون

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۰۷۲-۶

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۶۶۹۷۹۵۱۹ ۶۶۹۷۹۵۲۶ مرکز پخش قانون یار

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۵
فصل اول.....	۱۹
کلیات.....	۱۹
مبحث اول: تعریف و شناخت سهم.....	۱۹
گفتار اول: تعریف سهم.....	۲۰
الف: تعریف لغوی.....	۲۰
ب: تعریف اصطلاحی.....	۲۰
گفتار دوم: انواع سهم.....	۲۱
الف: اقسام سهم از حیث آورد.....	۲۱
ب: انواع سهام از حیث مزایای مرتبط به آن.....	۲۳
ج: انواع سهام از حیث سهولت انتقال.....	۲۴
گفتار سوم: بررسی مقایسه ای سهم با سهم الشریکه و وراق قرضه.....	۲۵
الف) مقایسه سهم با سهم الشریکه.....	۲۶
ب) مقایسه سهم با وراق قرضه.....	۲۶
ووجه تشابه.....	۲۶
تفاوتها.....	۲۷
مبحث دوم: مبنا و تحلیل حقوقی سهم.....	۲۹
گفتار اول: مبنای حقوقی سهم.....	۲۹
الف) حقوق انگلیس.....	۲۹
ب) حقوق ایران.....	۳۰
گفتار دوم: تحلیل حقوقی سهم.....	۳۲
الف: نظریه عینی بودن ماهیت حقوقی سهم.....	۳۲
ب: نظریه دینی بودن ماهیت حقوقی سهم.....	۳۳
ج: ماهیت خاص سهم.....	۳۴
د) ماهیت حقوقی سهام از دیدگاه حقوق موضوعه ایران.....	۳۵

- ۳۵..... (ه) ماهیت حقوقی سهام از دیدگاه حقوقدانان ایرانی
- ۴۱..... مبحث سوم: خصایص حقوقی سهام
- ۴۱..... گفتار اول - قابلیت نقل و انتقال آزادانه
- ۴۲..... گفتار دوم - منقول بودن سهام
- ۴۳..... الف) تامین و توقیف سهام توسط خود شرکت
- ۴۴..... ب) تامین و توقیف سهام توسط طلبکاران
- ۴۴..... توقیف سهام بی نام
- ۴۵..... توقیف سهام با نام
- ۴۵..... گفتار سوم - قابلیت به رهن گذاشتن سهام (قابلیت توثیق)

فصل دوم ۴۹

- ۴۹..... بررسی حقوقی سهام
- ۵۱..... مبحث اول: اوصاف و ویژگی های حقوقی سهام
- ۵۲..... سرمایه اسمی - ثبت شده
- ۵۳..... ارزش واقعی - تورمی سرمایه
- ۵۴..... گفتار اول: بررسی وثیقه سهام
- ۵۵..... گفتار دوم: قابلیت توقیف سهام
- ۵۷..... گفتار سوم: انواع سهام
- ۵۷..... سهام از لحاظ شکلی
- ۵۸..... سهام بانام
- ۶۰..... گفتار چهارم: سهام از حیث مزایای وابسته به آن
- ۶۰..... سهام عادی و سهام ممتاز
- ۶۲..... سهام از حیث آورده
- ۶۲..... سهام انتفاعی و سرمایه
- ۶۲..... سهام مؤسس
- ۶۳..... انواع دیگر سهام
- ۶۳..... سهام نقدی و غیر نقدی
- ۶۳..... سهام جایزه

مبحث دوم: ماهیت حقوقی سهام	۶۴
مبحث سوم: حقوق و تعهدات ناشی از مالکیت سهام	۷۱
فصل سوم	۷۹
ماهیت معاملات انتقال سهام و شرایط انتقال سهام	۷۹
مبحث اول: ماهیت معاملات سهام	۷۹
مبحث دوم: رژیم حقوقی انتقال سهام	۸۵
مبحث سوم: شرایط عمومی انتقال قراردادی سهام	۸۷
مبحث چهارم: بررسی و تحلیل رهن سهام	۹۶
مبحث پنجم: حق سررسید سهام در بورس اوراق بهادار	۱۰۲
گفتار اول: بازو کا معاملات سهام در بورس	۱۰۳
گفتار دوم: نحوه داد و ستد در بورس الکترونیک	۱۰۸
گفتار سوم: فروش استقراری سهام	۱۰۹
مبحث پنجم: تشریفات اختصاصی انتقال سهام	۱۱۲
گفتار اول: حصول توافق، شرط تملیک سهام بی نام	۱۲۱
مبحث ششم: انتقال در شرکت‌های سهامی عام و سهامی خاص	۱۲۲
گفتار اول: ایجاد شروط محدودکننده در شرکت‌های سهامی خاص	۱۲۴
گفتار دوم: استثنائات محدودیت واگذاری، در شرکت سهامی خاص	۱۲۶
گفتار سوم: انتقال سهام در شرکت مختلط سهامی	۱۲۸
مبحث هفتم: تحلیل قانونی انتقال سهم الشرکه و واگذاری سهام	۱۳۵
فصل چهارم	۱۵۷
تشریفات حقوقی و شرایط انتقال سهام	۱۵۷
مبحث اول - شکل حقوقی انتقال	۱۵۷
گفتار اول - مقایسه قرارداد انتقال سهام با عقود معین مندرج در قانون	۱۵۸
الف) بیع	۱۵۸
بیع سهام از دیدگاه حقوق موضوعه (قوانین مدنی و تجارت)	۱۵۸
نظر حقوقدانان ها، در مورد بیع سهام	۱۶۰

- ۱۶۱ بیع سهام از دیدگاه فقیهان
- ۱۶۲ نظر مورد اختیار
- ۱۶۳ ب- تبدیل تعهد
- ۱۶۴ ج) انتقال دین و طلب
- ۱۶۵ گفتار دوم- وضعیت خاص قرارداد انتقال سهام
- ۱۶۶ گفتار سوم: فروش استقراضی سهام
- ۱۶۶ الف) وضعیت قرارداد فروش استقراضی سهام
- ۱۶۹ ب- بررسی فقهی فروش استقراضی
- ۱۷۱ ج) عاوت های فروش استقراضی سهام با خرید و فروش نقد و سلف سهام
- ۱۷۲ مبحث دوم- شرایط عمومی انتقال سهام
- ۱۷۲ گفتار اول- قسم و رضا
- ۱۷۳ گفتار دوم- ایجاب و قبول
- ۱۷۴ الف) انتقال سهام با نام در خارج بورس اوراق بهادار
- ۱۷۵ ب) انتقال سهام در بورس اوراق بهادار
- ۱۷۷ ۱- دادو ستد سنتی در بورس تهران
- ۱۸۰ ۲- بهره گیری از فناوری اطلاعات در بازار بورس تهران
- ۱۸۲ ۳- راهکارهای توسعه فناوری اطلاعات در بازار بورس تهران
- ۱۸۴ ۴- اشکالات بازار معاملات آنلاین (داد و ستد الکترونیک سهام)
- ۱۸۶ بورس لندن:
- ۱۸۶ گفتار سوم- اهلیت متعاملین
- ۱۸۷ الف- اشخاص حقوقی
- ۱۸۷ ب) اشخاص حقیقی
- ۱۸۸ ج) بیگانگان
- ۱۸۸ د- خرید سهام توسط خود شرکت
- ۱۹۰ گفتار چهارم- موضوع انتقال (مورد معامله)
- ۱۹۱ الف- سهم
- ۱۹۱ جنبه مادی سهم
- ۱۹۲ گواهینامه موقت سهم

ورقه سهم	۱۹۲
گواهینامه نقل و انتقال سهام	۱۹۳
۱- بورس تهران	۱۹۳
۲- بورس لندن	۱۹۴
جنبه غیر مادی سهم	۱۹۵
ب- قیمت سهام	۱۹۵
تعیین قیمت سهام در انتقال سهام در خارج از بورس اوراق بهادار	۱۹۶
تعیین قیمت سهام در انتقال سهام در بورس اوراق بهادار	۱۹۶
ج) انتقال حقوق ناشی از مالکیت سهم	۱۹۷
حقوق مالی	۱۹۸
حقوق غیر مالی	۱۹۹
مبحث سوم- شرایط اختصاصی انتقال و واگذاری سهام	۲۰۰
گفتار اول: قبض اوراق سهام	۲۰۱
گفتار دوم: ثبت انتقال سهام با اثر در دفتر ثبت سهام شرکت	۲۰۱
الف: تشریفات و نحوه ی ثبت انتقال	۲۰۲
ب- اثر حقوقی ثبت	۲۰۵
گفتار سوم- شرایط واگذاری و نقل و انتقال سهام در بورس اوراق بهادار	۲۰۷
الف) شرایط شرکت عرضه کننده سهام	۲۰۹
ب) شرایط راجع به سهام عرضه شده در بورس	۲۱۱
فصل پنجم	۲۱۳
موانع و محدودیتهای واگذاری و انتقال سهام	۲۱۳
و تاثیر عوامل خارجی بر انتقال سهام	۲۱۳
مبحث اول: موانع و محدودیتهای قانونی	۲۱۳
گفتار اول- انتقال سهام شرکت های منحل شده	۲۱۵
گفتار دوم- انتقال سهام بعضی شرکتهای دولتی	۲۱۵
گفتار سوم- انتقال سهام وثیقه مدیران شرکت	۲۱۷
مبحث دوم- محدودیتهای قراردادی	۲۱۷

۲۱۹	گفتار اول - شرکت سهامی عام
۲۲۱	گفتار دوم - شرکت های سهامی خاص
۲۲۲	الف - ایجاد شروط محدود کننده
۲۲۲	شرط درج شده در اساسنامه:
۲۲۳	تصمیم مجمع عمومی فوق العاده:
۲۲۴	ب - اقسام شروط محدود کننده:
۲۲۵	شرط موافقت مدیران با انتقال:
۲۲۷	شرط موافقت مجمع عمومی شرکت با انتقال:
۲۲۷	ج - تقدم سایر سهامداران در خرید سهام:
۲۲۹	د - محدود و قلم و شروط محدود کننده انتقال سهام
۲۳۱	مبحث سوم: تأثیر سیاست های دولت و شرایط بازار بر قراردادهای انتقال و واگذاری سهام
	گفتار اول: تأثیر خصوص سازی و سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی بر انتقال سهام
۲۳۲	مشخصات متعاملین
۲۳۹	موضوع معامله:
۲۳۹	ثمن معامله:
۲۴۰	تعهدات سازمان:
۲۴۱	تعهدات خریدار:
۲۴۲	تخفیفات:
۲۴۲	خيارات:
۲۴۳	فسخ قرارداد:
۲۴۳	سایر موارد:
۲۴۵	گفتار دوم: تأثیر ملی کردن و مصادره بر انتقال سهام و حقوق سهامداران
۲۴۹	گفتار سوم: تأثیر نوسانات بازار بر انتقال سهام و حقوق سهامداران

۲۵۳ فصل ششم

۲۵۳	آثار حقوقی انتقال و واگذاری سهام
۲۵۳	مبحث اول - انتقال مالکیت سهام

گفتار اول - حدود و قلمرو مالیکت سهام.....	۲۵۴
الف: انتقال تعهدات ناشی از سهم.....	۲۵۴
ب- انتقال حقوق و مزایای ناشی از سهم.....	۲۵۸
ج- انتقال مالکیت قسمتی از سرمایه شرکت.....	۲۶۱
گفتار دوم- اصول و قواعد مهم حاکم بر انتقال و واگذاری سهام.....	۲۶۱
الف- مصونیت انتقال گیرنده از عیوب ناشی از پذیره نویسی و تخصیص سهام.....	۲۶۲
ب- قاعده استاپل.....	۲۶۴
استاپل بیه شرکت صادر کننده سهم(ناشرسهم).....	۲۶۵
استاپل بیه مالک حقیقی سهم.....	۲۶۷
مبحث دوم- آثار انتقال به نذاری سهام نسبت به انتقال دهنده و منتقل الیه.....	۲۶۹
گفتار اول - وظایف خالده انتقال دهنده سهم.....	۲۶۹
الف- تسلیم اوراق سهام و اسناد انتقال.....	۲۶۹
ب- اجرای حقوق و تعهدات ناشی از سهم.....	۲۷۰
ج- تعهد انتقال دهنده راجع به ثبت انتقال.....	۲۷۱
گفتار دوم- وظایف و تکالیف منتقل الیه.....	۲۷۱
الف- پرداخت قیمت سهام.....	۲۷۱
ب- پرداخت اقساط راجع به قیمت سهم.....	۲۷۳
مبحث سوم- آثار انتقال و واگذاری سهام نسبت به شرکت.....	۲۷۳
گفتار اول- ثبت انتقال در دفاتر ثبت سهام شرکت.....	۲۷۴
منابع و مآخذ.....	۲۷۹
الف) منابع فارسی.....	۲۷۹
ب) منابع عربی.....	۲۸۲
ج) منابع انگلیسی.....	۲۸۳

پیشگفتار

با تشکیل جوامع بشری، انسان برای رفع نیازهای خود اقدام به مبادله و دادوستد کرد. ابتدا معاملات پایاپای صورت می‌گرفت و با پیشرفت جوامع، معاملات از حالت محدود و بسته خارج شد و پول وسیله‌ی مبادله قرار گرفت. کالاها، ارزش مالی پیدا کرد و پول‌های مختلف، وسیله‌ای برای تجارت و مبادله‌ی کالا را فراهم کرد. در قرون وسطا، برای تجارت تشریفات متعدد و طاقت‌فرسا جهت تحکیم قوانین وجود داشت. با تحول تمدن اجتماعی و اقتصادی، تجار ناچار به ایجاد روش‌های مخصوص برای تجارت شدند که با گذشت زمان، این عادات و رسوم تجار، به شکل قانون درآمد و حقوق تجارت را تشکیل داد. با گذشت زمان و پیشرفت و تحول اقتصادی، یک دارنده برای تجارت کفایت نمی‌کرد و نیاز به جریان انداختن سرمایه‌های بیشتر برای رونق تجارت لازم دیده می‌شد. گستردگی حجم معاملات نیاز بیشتری به سرمایه داشت؛ در نتیجه سرمایه‌های کوچک با هم جمع شدند و با تجمع دارایی‌های اندک، سرمایه‌های کلان برای معاملات با حجم گسترده فراهم شد. در این جریان نوعی مالکیت ایجاد شد که از آن به عنوان شرکت تجاری نام برده می‌شود. آسازای ساختار اقتصادی در راستای توسعه‌ی اقتصادی بود که این امر مستلزم سازوکارهای متعدد در زمینه بازارهای پولی و مالی شد تا در نتیجه‌ی آن به رونق تجاری برسد که ایجاد شرکت‌های تجاری از آن جمله‌اند.

امروزه دولت‌ها برای سالم سازی، شفافیت و رونق تجارت، قوانین مختلف وضع کرده‌اند. ق.ت ایران در سال ۱۳۱۱ به تصویب رسید و لایحه‌ی اصلاحی آن نیز در سال ۱۳۴۷ تصویب شد. در تجارت و تدوین قواعد آن؛ باید پس‌انداز کنندگانی که دارای منبع مالی هستند و هدف آنها کسب سود است، به اشخاص حقوقی و واحدهای اقتصادی که برای توسعه‌ی فعالیت‌های خود نیاز به منابع مالی دارند، پیوند داد. در حقوق ایران سرمایه‌ی اشخاص در

شرکت‌های تجاری به دو صورت سهام و سهم‌الشرکه در می‌آید. سهام و سهم‌الشرکه حلقه‌ی پیوند بین شرکا و شرکت محسوب می‌شوند. سهام و سهم‌الشرکه از اقلام دارایی‌های اشخاص محسوب می‌شوند و هر دارایی (مالی و غیرمالی) دارای ارزش است. شخصی که سرمایه‌ی او به صورت سهام در می‌آید در قبال آن برگه‌ی سهام دریافت می‌کند، ولی صاحبین سهم‌الشرکه چنین سندی دریافت نمی‌کنند بلکه میزان مشارکت آنها در شرکتنامه قید می‌شود. وجه تمایز این دو نوع سرمایه در اصل قابلیت انتقال است. در خصوص سهام اصل بر قابلیت انتقال است و در خصوص سهم‌الشرکه اصل بر عدم قابلیت انتقال است. البته امکان ایجاد محدودیت در انتقال سهام (به‌الامان بودن در انتقال سهام شرکت سهامی خاص) و امکان انتقال سهم‌الشرکه در صورت کسب موافقت سایر شرکا با انتقال، وجود دارد. هر تحقیقی برای بدست آوردن پاسخ سوالات مهمی کوشش می‌کند برای رسیدن به این هدف ابتدا اهمیت قضیه درک می‌شود و سپس با استفاده از شیوه‌های علمی و تحلیل مسائل از راههای صحیح به سمت کشف جواب‌های مناسب گام برداشته می‌شود. سهم یکی از انواع دارایی جدید است که بسته به شرایط اقتصادی و توسعه یافتگی کشورها تبدیل به یکی از مهمترین بخش سرمایه اشخاص گردیده است و به چرخه سرمایه در جامعه کمک می‌کند و نقدنگی را در جامعه از حالت رکود به گردش در می‌آورد. سرمایه‌های پراکنده و نه چندان کارآمد خاص در قالب سرمایه‌گذاری در شرکتهای سهامی تبدیل به بازوی توانمندی در اقتصاد جریع می‌شود و باعث می‌شود سرمایه‌های خرد و سرگردان در قالب مناسب و مفیدی به کار گرفته شوند و به تولید در کشور کمک مناسبی می‌نماید. البته صنعتی شدن کشورها که با انقلاب صنعتی شکل گرفته سرمایه‌گذاران را به این حقیقت واقف نمود که جهت پیشبرد اهداف صنعتی استفاده از سرمایه‌گذاری افراد مختلف جامعه در قالب سهام شدن در شرکت‌های سرمایه‌پذیر ضروری است

در نتیجه تشکیل شرکتهای سهامی ابعاد تازه ای یافت و شکل غالب سرمایه گذاری در صنعت و توسعه گردید. افزایش تعداد شرکت های سهامی به دلایل مختلف که گفته شد باعث رواج روز به روز بیشتر سهام این نوع شرکت ها شد به نحوی که در بیشتر کشورها اکثر مردم تمایل به خرید و فروش سهام یافته اند و به یکی از مظاهر نظام سرمایه داری نوین تبدیل شده است که در قالب های حقوقی سنتی نمی گنجد. مهمترین مزیت این نوع سرمایه گذاری در قالب خرید سهام، بلایت، نقل و انتقال آنست یعنی صاحب سهم می تواند آنرا به راحتی منتقل و داد و ستد نماید. البته این امر با ضوابط و قواعد حقوق سنتی در خصوص شرکتهای مدنی در تضاد بود و نیاز به تعدیل در خصوص شخصیت حقوقی و مسئولیت محدودتر سهامداران داشت در همین راستا اکثر قانونگذاران در کشورهای مختلف گام در راه تصویب قوانین جدید برای تسهیل نقل و انتقال سهام شرکت ها برداشتند به نحوی که سهام را در حد یک مال منقول به همگی معرفی نمودند البته با اوصاف و خصایص خاص خود نه در قالب تعریفها حقوقی کلاسیک اموال منقول. سهام شرکت ها به دلایل خاص خود ارتباط بسیاری با علوم مختلف از جمله اقتصاد، حسابداری و دیگر علوم دارد به نحوی که بخش مهمی از تحقیقات مالی و اقتصادی محققین در این حوزه انجام پذیرفته است. جنبه های حقوقی آن کمتر از دیگر جنبه مورد کنکاش قرار گرفته است. بنابراین انتقال سهام از جنبه های حقوقی مثل حقوق شرکت ها، حقوق اموال و حقوق قراردادها محل بحث و واکاوی می باشد که امید است در این کتاب جایگاه سهام و انتقال آن در این شاخه ها بررسی شود.